

Борис Братина
Филозофски факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

АКАДЕМСКО ПИСАЊЕ У ДРУШТВЕНИМ НАУКАМА

*Урош Шуваковић, АКАДЕМСКО ПИСАЊЕ У
ДРУШТВЕНИМ НАУКАМА, Досије, Београд, 2010.*

Ова књига настала је на предлог ауторових колега и као, како сâм аутор каже, резултат обавезе према студентима да им се олакша писање академских радова. Од кад је почело усклађивање српског система образовања и струке са англосаксонским академским манирима, у нашим друштвеним наукама влада конфузија. Уврежени начини писања, деобе и класификације унутар научних радова, те цитирања полако уступају место новим, а сналажење у овој врсти „транзиције“ научницима и свим онима који претендују на научно писање не пада лако. Осим тога, стара је пракса и рђав манир на нашим друштвеним факултетима да се од студената очекује да сами науче како да пишу. Последица тога је да они често тек по завршетку основних студија почињу да увиђају важност форме у научном истраживању. Али, ако нас нико не може научити како да мислимо (што, наравно, није сасвим тачно), извесно је да нас ипак може научити како своје мисли да ваљано уобличимо. Књига која је пред нама има за циљ да управо у том смислу допринесе научној заједници.

Академско писање у друштвеним наукама је осмишљено као уџбеник, који покрива део предмета Увод у методологију научно-истраживачког рада на Филозофском факултету Универзитета у

Приштини (са седиштем у Косовској Митровици). Књига садржи 170 страница, обиман списак литературе (од тога међу најпознатијим и научно-методолошки најзначајнијим су, свакако, цитирани радови Михаила Марковића, Карла Попера, Сантјага Рамона и Кахала, Војина Милића, Умберта Ека, Ли Кубе/ Џона Кокинга, Ђана Антониа Ђилија, Славомира Милосављевића, Ивана Радосављевића и др.), затим 20-ак правних аката, као и списак корисних линкова за цитирање, резиме на три страна језика (руском, италијанском и енглеском), мноштво скица и двадесет фотографија пажљиво одабраних делова из доктората наших еминентних научника (Симе М. Марковића, Ивана Клајна, Славомира Милосављевића, Василија Крестића).

Рад започиње теоријским уводом, који дефинише и експлицира темељне методолошке појмове као што су научно истраживање или фазе научно-истраживачког рада. Читалац се упознаје с факторима који чине *conditio sine qua non* научног истраживања: потенцијални долазак до новог сазнања, допринос научној и широј друштвеној заједници, појам логичности у науци, значај методе за научно истраживање, научна проверљивост (верификација), те јавност. Томе су посвећена прва два поглавља, „О појму научно-истраживачког рада“ и „Фазе научно-истраживачког рада“. У трећем поглављу, „Појам и врсте академских радова“, аутор дефинише појам академског рада и његове подврсте. Уз обиље лепих примера и упућивање на релевантне чланове и одредбе Закона о високом образовању, сазнајемо шта су семинарски, дипломски, мастер рад, докторска дисертација, уџбеник, приручник, енциклопедија, лексикон, речник, библиографија... Посебна пажња посвећена је појму научног рада, који је најзанимљивији и најважнији за научну заједницу. У потпоглављу „Научни радови“, аутор нас упознаје с два главна критеријума на основу којих неки рад можемо сматрати научним. Он мора бити *резултат самосталног истраживања* и његови закључци морају представљати *допринос развоју науке*. Аутор такође полемиче с увреженим ставовима у погледу сврхе и циља научног рада. Конкретно, по нашем суду и исправно, он оспорава становиште оних аутора који држе да је научни циљ пуко писање, тј. објављивање радова (Клеут, али и др.), супротстављајући томе став да је циљ писања *ново сазнање*, тј. „није научно истраживање у функцији писања рада, већ је писање рада у функцији научног истраживања“ (стр. 33). Тиме Шуваковић јасно показује

да не пристаје на претварање научне заједнице у капиталистички погон за производњу профита, који је у савремености оличен у англосаксонском академском императиву *Publish or perish!* Аутор учача и другу, ништа мање рђаву страну овог налога, његову неизбежну последицу – хиперпродукцију просечних радова, „експерата“, *Ph.D*-ова и других титула. О томе читалац може сазнати у деловима овог потпоглавља који се баве типовима научних радова.

У наредном поглављу, „Како изгледају неки од академских радова“, аутор објашњава како треба да изгледа насловна страна завршних радова, уџбеника, монографија и др., како се кориче, ког формата треба да буду, које податке треба да садрже, итд. На стр. 52, дата је и скица насловне стране семинарског рада као илустрација. Поглавље „Мере обима академских радова“ упознаје нас с важним појмовима као што су ауторски, штампарски табак, апстракт, резиме и др. Следеће поглавље, „Уобичајена структура неких од академских радова“, нуди детаљна обавештења о томе како треба да изгледају ови радови. Наравно, у питању су строго формална упутства о структури. Поглавље садржи и десет фотографија. У наредном поглављу („Шта је научно-критичка апаратура“) сазнајемо шта су и како треба писати апстракт, резиме, кључне речи, напомене, цитате и позиве, индексе, пописе,... Аутор разјашњава употребу фусноте, а у погледу цитирања дат је низ корисних и обавезних упутстава о томе како и колико треба цитирати, уз напомену да су тачност преношења, слагање са нашом идејом (у смислу њеног поткрепљивања) и пре свега умереност од кључног значаја. Иначе, доћи ћемо у опасност да од рада направимо збирку цитата, тзв. „цитатологију“, рад састављен од туђих мисли. И ово поглавље пропраћено је са десет фотографија.

Можда, једно од практично најзначајнијих је поглавље које следи, „Начини и стилови позивања и цитирања“. Аутор је уложио значајан труд да сакупи, класификује и систематизује релевантне начине цитирања. Плод тог рада је листа од девет потпуно објашњених и скицама пропраћених светски најактуелнијих система навођења (нпр. харвардски, чикашки, „ем-ел-еј“ или „еј-пи-еј“), укључујући и још увек недовршени предлог правила за библиографско цитирање Матице српске. Важно је истаћи да аутор није представљене стилове цитирања одабрао напамет, већ их је, са изузетком стила библиографског цитирања Матице српске за који каже да је вредан покушај стварања једног домаћег стила пози-

вања и цитирања, научној јавности представио пошто је њихову употребу у нашим часописима својим Актом о уређивању часописа препоручио министар науке Србије Божидар Ђелић. Претпоследње поглавље посвећено је презентацији академских радова и садржи практична упутства за постизање оптималних резултата у раду са *Power Point* – програмом, док последње поглавље упућује истраживача на морално писање, о чему ће нешто више речи бити касније.

Прво што је уочљиво читаоцу *Академског писања у друштвеним наукама* је да ово дело далеко превазилази оквире уџбеника. Како сâм аутор каже, „у уџбенику се не критикује, не полемише и не доказује“, већ се „излаже... оно што је... доказано, продискутовано и прихваћено“ (стр. 22). На срећу, ова књига није таква и управо је то оно што је чини одличним уџбеником. Најпре, методолошки увод служи да упозна читаоца са основама научног истраживања, тј. учи/ подсећа га на то шта значи научно истраживати. То подразумева претходно добро изабран и идентификован предмет, релевантан узорак/ материјал /литературу, јасно дефинисан и доследно спроведен метод, стално и смело постављање хипотеза и њихово још смелије критичко преиспитивање, тзв. фалсификацију. Дакле, у најбољем поперовском духу, Шуваковић припрема своје читаоце за науку, штавише и сâм своју књигу пише на исти начин. У том смислу можемо рећи да *Академско писање у друштвеним наукама* припада тзв. „рефлексивној“ методологији, оно је научно истраживање о научном истраживању.

Тон је педагошки, али је и полемички, што аутору обезбеђује критички однос према теми и већ постојећој литератури. На пример, аутор се не слаже са становиштима према којима научно откриће или објашњење представљају крајњи циљ процеса истраживања. Не спорећи да је циљ научног прегнућа *ново* сазнање, Шуваковић истиче да су откриће и потпуно објашњење заправо парадигме, идеални узорци, који се практично ређе остварују. Научна истраживања често теже нешто „нижим“ циљевима, као што су ваљана дескрипција или класификација, а некад чак само идентификација предмета. У том смислу слажемо се са аутором, с тим да сматрамо да „непретенциозне“ или мање претенциозне циљеве постављамо у крајњој линији ради (доласка до) објашњења. У науци је и негативан исход позитиван, ако научнику указује да истраживање можда треба наставити у неком другом правцу. Ху-

серлова *Криза европских наука* или стална Карнапова спремност на ревидирање сопствених ставова такви су примери. Одустати од научног објашњења или открића, бивајући свестан њихове реткости и изузетности, значило би бити у нескладу са захтевом да наше хипотезе буду смеле, мало вероватне и плодне за фалсификацију. Не морамо бити Ајнштајн да бисмо поставили смелу хипотезу. У питању је геније који припада уму као таквом.

Аутор, такође, показује изузетно познавање Закона о универзитету и високом образовању уопште. У деловима књиге који се баве дипломским, мастер, специјалистичким радовима, магистарском или докторском тезом, подробно се описује читава процедура која прати њихову израду: рок пријаве, састав комисије, начин одбране, број бодова итд., упућујући све време на релевантне делове Закона. Тиме се постиже да се студенти упознају са својим правима и обавезама, јасно дефинисаним у Закону и Правилнику студија, што је важно јер се, осим упућености у науку и струку, студенти упућују на то да се интересују за све оно што их се као академских грађана непосредно тиче. Шуваковић тако показује да и сâм има велико поштовање за најмлађе академске грађане, које усмерава на ширу интелектуалну радозналост и индивидуалност грађанина, које превазилази уску визуру *idiotes*-а. Зато и чуди његов став о дипломским и мастер радовима, којима као да „одузима“ од самосталности и научног карактера. Ови радови су одређени као „стручни“, а не као научни и њихов домет се ограничава на показивање да је кандидат „овладао методама и техникама научно-истраживачког рада и да је оспособљен да их самостално примењује у процесу научног истраживања.“ (стр. 21, подвукао Б.Б.) Изненађује, дакле, да је аутор тек докторанду спреман да „дозволи“ израз оригиналног научног доприноса. Међутим, из тога се може ишчитати не ускогрудост, већ пре једна префињена имплицитна критика реформисаног система образовања у Србији, јер су Закон и Правилници факултетâ ти који у крајњој инстанци одређују критеријум писања и студирања.

Коначно, велику улогу у научном раду Шуваковић придаје јавности и етици. Ако радове не треба писати само ради објављивања и прикупљања поена, то никако не значи да резултате истраживања не треба дати стручној и широј интелектуалној јавности на увид. Суштинска идеја јавности јесте одговорност, у којој нешто казати јавно значи експлицитно, демонстративно, изричито казати, преузети одговорност за оно што је речено/написано, тј. стати иза сво-

јих речи (Козомара, *Четири предавања о уму*). Зато објављивати значи становиту интелектуалну храброст, храброст да се изложи-мо суду јавности и њеној беспштедној критици. Бавити се науком а никада ништа не објавити, није ствар елитизма већ интелектуалног кукавичлука. Интелектуална храброст, с друге стране, мора бити праћена интелектуалним поштењем. Туђе мисли или идеје морају се верно преносити, а аутор означити. „У науци нема већег злочина од плагијата“, каже Шуваковић. Украсти туђу идеју значи осрамотити не само себе него и струку, науку, коначно и свој народ и државу. Не наводи Шуваковић ни мало случајно као један од два мотоа своје књиге речи славног шпанског нобеловца Сантјага Рамона и Кахала: „Неизоставне особине које би требало да красе истраживача подразумевају независно расуђивање, интелектуалну радозналост, истрајност, оданост домовини и горућу жељу за стицањем репутације.“ (Сетимо се само најсвежијег примера плагијата, који је учинио немачки министар Карл цу Гутенберг преписавши читава поглавља свог доктората!)

Да сумирамо: *Академско писање у друштвеним наукама* је одговорна научно-стручна монографија која информисе, подучава и подстиче на научну рефлексију и рефлексију науке, струке, система образовања, законâ и културе уопште. Припада образовном штиву и то у најбољем смислу речи, јер подстиче на самообразовање и самоваспитање. Шуваковић је тако показао доследно држање сартровског интелектуалца, чије је темељно начело да вечито доводи у питање границе своје струке.